Hazırlayan: RABAT TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ
Adres: 4 Rue Tiflet Hassan Rabat/MAROC Tel:
00 212 537 76 76 01
Fax: 00 212 537 76 76 42
E-posta: rabat@ticaret.gov.tr

UYARI: Aşağıda yer verilen bilgiler ilgili kişi ve kurumlardan ve/veya internet sitelerinden temin edilmektedir. Söz konusu bilgiler düzenli olarak güncellenmektedir. Kaynağının 3'ncü kişi, kurum ve kuruluşlar olması sebebiyle, aşağıda yer verilen bilgi, rakam, istatistik vb. her türlü veriden doğabilecek sorunlar konusunda Ticaret Müşavirliği olarak sorumluluk kabul edilmemektedir. Kullanıcılar tarafından muhatap oldukları kurum, kuruluş, firma veya şahıslardan ilgili konuların sorularak yetkili kişilerden resmi bilgi edinilmesinde fayda vardır.

YATIRIM TEŞVİKLERİ GENEL BİLGİ

Fas Krallığında yatırım teşvikleri detaylı ve birçok alanı kapsamakta ve Endüstriyel Hızlanma Bölgeleri (eski serbest bölgeler) / en teşvikli alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu konuda bilgi alınabilecek temel kamu kurumu Fas Yatırım ve Kalkınma Ajansıdır (Agence Marocaine de Développement des Investissements et des Exportations -AMDIE).

Fas'ta iş yapmak isteyen firmalarımız ve yatırımcılarımız için ihtiyaç duyulan çok temel bilgileri söz konusu ajansın internet sayfasından İngilizce olarak temin edebilmek mümkündür.

https://www.morocconow.com/

Aşağıda yatırım teşvikleri konusunda genel çerçeveye yer verilmektedir, daha detaylı bilgi için Yatırım Ajansı ile doğrudan temas etmek her zaman mümkündür.

1. Yeni Yatırım Mevzuatı

Fas tarafından, 26 yıl boyunca yürürlükte tutulan 18-95 sayılı Yatırım Kanunu yerine 7151 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 03-22 sayılı yeni Yatırım Kanunu yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yeni kanun metninde, Devletin yatırımın geliştirilmesi ve teşvik edilmesi ile ilgili eyleminin temel hedefleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- İstikrarlı istihdam yaratılması;
- Yatırım çekme açısından Krallığın illeri arasındaki eşitsizliğin azaltılması;
- Yatırımların öncelikli faaliyet sektörlerine ve geleceğin mesleklerine yönlendirilmesi;
- Doğrudan yabancı yatırımlar için kıtasal ve uluslararası bir hub haline getirilmesi amacıyla, Krallığın çekiciliğinin güçlendirilmesi;
- İhracatın teşvik edilmesi ve Fas şirketlerinin uluslararası düzeyde geliştirilmesi;
- Yerel üretimle ithalatın önüne geçilmesinin teşvik edilmesi;
- Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi;
- İş ortamının iyileştirilmesi ve yatırım yapmanın kolaylaştırılması;
- Yapılan toplam yatırımlar içinde özel, ulusal ve uluslararası yatırımların payının artırılması.

Kanunun metninde, kanun çerçevesinde sağlanacak destek çeşitleri aşağıdaki gibidir:

1) Ana destekler:

a) Kanunun 12. maddesinde yer verilen ortak yatırım primleri;

b) Kanunun 13. maddesinde belirtilen il veya vilayetlerde gerçekleştirilen yatırım projelerine yönelik "bölgesel prim";

c) Kanunun 14. maddesinde belirtilen öncelikli faaliyet sektörlerinde gerçekleştirilen yatırım projelerine yönelik "sektörel prim";

2) Çok küçük, küçük ve orta ölçekli işletmeler ile stratejik nitelikteki yatırım projelerine ve yurtdışındaki Fas işletmelerinin gelişimine yönelik özel destekler.

Kanunun metninde ayrıca, bu kanunun hükümlerinin, başka kanun ve yönetmeliklere tabi olan tarım sektöründe gerçekleştirilen yatırım projeleri için geçerli olmadığı, gayrimenkul ve ticaret sektörlerinde gerçekleştirilen ve hakkında özel destekler uygulanacak yatırım projelerinin ana destekten faydalanmasının mümkün olmadığı, bu teşviklerden yararlanmak isteyen herhangi bir yatırımcının Devlet ile, özellikle Devlet ile yatırımcının karşılıklı taahhütlerini ve bunların uygulama şartlarını tanımlayan bir yatırım sözleşmesini imzalaması gerektiği, Devlet ile imzalanmış yatırım sözleşmesine konu olan her türlü yatırım projesinin, yürürlükteki mevzuat ve düzenlemelerde yer verilen koşullara uygun olarak vergi ve gümrük avantajlarından yararlanabileceği, toplam tutarı veya yaratılacak istikrarlı istihdam sayısı mevzuatla belirlenen eşiklere eşit veya bu eşiklerin üzerinde olan yatırım projelerinin ana destekten yararlanabildiği, yatırım çekme açısından Krallığın vilayetleri arasındaki eşitsizliklerin azaltılması adına yatırım projelerinin listesi yönetmelikle belirlenen vilayetlerde gerçekleştirildiklerinde ortak yatırım desteğine ek olarak bölgesel primden yararlanabildiği, yeni kanun kapsamında tüm mali desteklerin teşvik almaya uygun olduğu görülen yatırım projelerinin bütçesinin %30'u olarak birleştirilebileceği, stratejik nitelikteki yatırım projelerinin, müzakere edilen belirli avantajlardan yararlanabildiği, bir yatırım projesinin, mevzuat tarafından belirlenen bir veya daha fazla kriteri karşıladığında stratejik olarak nitelendirilebildiği, savunma sanayii alanında gerçekleştirilen yatırım projelerinin otomatik olarak stratejik nitelikte projeler olarak değerlendirildiği hususlarına yer verilmiştir.

Kanunun devamında, bahsi geçen desteklerden yararlanacak yatırım projelerinin seçilmesinden sorumlu olacak bir bakanlıklar ortak komitesinin kurulduğu, 01 Ocak 2022 tarihinden itibaren Devlet ile yatırım sözleşmesi imzalamış olan her yatırımcının, yeni kanunun hükümlerinin önceki 18-95 sayılı yatırım kanununa kıyasla daha avantajlı olduğunun anlaşılması halinde, yeni kanunun sağladığı avantajlardan faydalanmak için talepte bulunabileceği, Devletin ayrıca bahsi geçen desteklere ek olarak arazi temini, yenilenebilir enerji kullanımı, lojistik, personel eğitimi, AR-GE, prosedürler ve finansman konularında destek sağlamayı taahhüt ettiği hususlarına yer verilmiştir.

Özet bilgilerine yer verilen yeni yatırım kanununun Arapça ve Fransızca metinlerine aşağıdaki bağlantılardan ulaşmak mümkündür:

Arapça: http://www.sgg.gov.ma/BO/AR/3111/2022/BO_7151_Ar.pdf

Fransızca: http://www.sgg.gov.ma/BO/FR/2873/2022/BO_7152_Fr.pdf

Ana yatırım destek mekanizmasının ve stratejik nitelikteki yatırım projelerine uygulanabilir özel destek mekanizmasının uygulanmasına ilişkin 16 Şubat 2023 tarih ve 2-23-1 sayılı Başbakan kararnamesi, 2 Mart 2023 tarih ve 7174 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Söz konusu Kararname uyarınca, aşağıda özelliklerine yer verilen yatırım projeleri yatırım ana desteğinden faydalanabilmektedir:

- Toplam değeri elli milyon (50.000.000,00) Fas Dirhemi veya daha fazla olan ve yaratılacak istikrarlı istihdam sayısı 50 ila 149 istihdam arasında olan projeler;
- Yaratılacak istikrarlı istihdam sayısı yüz elli (150) kişiye eşit veya daha fazla olan yatırım projeleri.

Aynı Kararnamede, ana yatırım destekleri kapsamına giren ortak yatırım primleri aşağıdaki tabloda yer alan kriterlere ve oranlara göre sağlanmaktadır:

<table>
<tr><td colspan="4">Ortak yatırım primleri</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kriterler</td><td>Oranlar</td></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td rowspan="3">İstikrarlı istihdam yaratılması (yaratılan istikrarlı istihdam sayısının toplam yatırım değeri (milyon Fas Dirhemi)’ne bölünmesi)</td><td>Yaratılacak istikrarlı istihdam oranı 1'den büyük ve 1,5'e eşit veya daha küçük*</td><td>Desteklenebilir yatırım değerinin %5’i</td></tr>
<tr><td>Yaratılacak istikrarlı istihdam oranı 1,5'ten büyük ve 3'e eşit veya daha küçük</td><td>Desteklenebilir yatırım değerinin %7’si</td></tr>
<tr><td>Yaratılacak istikrarlı istihdam oranı 3'ten büyük</td><td>Desteklenebilir yatırım değerinin %10’u</td></tr>
<tr><td>2</td><td colspan="2">Cinsiyet oranı (kadın istihdam oranı) %30'a eşit veya daha büyük</td><td>Desteklenebilir yatırım değerinin %3’ü</td></tr>
<tr><td>3</td><td colspan="2">Geleceğin meslekleri veya faaliyetlerin üst segmente yükseltilmesi</td><td>Desteklenebilir yatırım değerinin %3’ü</td></tr>
<tr><td>4</td><td colspan="2">Sürdürülebilir yatırım projesi</td><td>Desteklenebilir yatırım değerinin %3’ü</td></tr>
<tr><td>5</td><td colspan="2">Yerel entegrasyon projesi</td><td>Desteklenebilir yatırım değerinin %3’ü</td></tr>
</table>

*1 Milyon Fas Dirhemi başına yaratılan istihdam sayısı.

13 Mart 2023 tarih ve 7177 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 01 Mart 2023 tarih ve 3.12.23 sayılı Başbakan Kararına göre, bahsi geçen yerel entegrasyon oranlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir. Söz konusu oranlar bu denklem kullanılarak hesaplanabilmektedir:

Yerel entegrasyon oranı = (yerel tedarik + katma değer + brüt kar) / ciro

Yerel entegrasyon oranı	Faaliyet sektörü
%20	Gıda, ilaç ve tıbbi malzeme üretiminde yapılan yatırımlar
%40	Diğer sanayi sektörlerinde yapılan yatırımlar

Ayrıca, bir yatırım projesine sürdürülebilir statüsünün atfedilebilmesi için, ilgili yatırım projesinde

geri dönüşümlü atık su veya su tasarrufu teknolojileri ile birlikte aşağıda yer verilen şartlardan iki tanesini yerine getirmesi gerekmektedir:

- Yenilenebilir enerjilerin kullanımı;
- Enerji verimliliği;
- Atık işleme sisteminin kurulması;
- Sosyal programların oluşturulması.

Ayrıca, ana yatırım desteğinden faydalanma şartlarını yerine getiren yatırım projeleri, Başbakanın Kararıyla belirlenen A veya B kategorisine giren il veya vilayetlerde gerçekleştirildiklerinde, oranı aşağıdaki şekilde belirlenen bölgesel yatırım priminden faydalanabilmektedir:

- A kategorisi: desteklenebilir yatırım değerinin %10'u;
- B kategorisi: desteklenebilir yatırım değerinin %15'i.

13 Mart 2023 tarih ve 7177 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 01 Mart 2023 tarih ve 3.14.23 sayılı Başbakan Kararında, bahsi geçen kategoriler şu şekilde detaylandırılmıştır:

A kategorisi: Larache, Mdiq, Fnideq, Ouazzane, Tétouan, Chefchaouen, Nador, Berkane, Séfrou, Boulmane, Taza, Fes, Meknès, El Hajeb, Ifrane, Sidi Sliman, Khmisset, Sidi Kacem, Salé, Béni Mellal, Khénifra, Khouribga, Fqih Ben Saleh, Sidi Bannour, Safi, Youssoufia, Haouz, Kalaa des Sraghna.

B kategorisi: Al Hoceïma, Taourirt, Driouech, Jerada, Guersif, Oujda Angad, Figuig, Moulay Yacoub, Taounate, Azilal, Errachidia, Midelt, Tinghir, Zagoura, Tata, Tiznit, Sidi Ifni, Guelmim, Assa Zag, Tantan, Boujdour, Terfaya, Semara, Aousserd.

Öte yandan, ana yatırım desteğinden faydalanma şartlarını yerine getiren yatırım projeleri, aşağıda belirtilen faaliyet sektörlerinden birinde gerçekleştirildiğinde, sektörel prim olarak desteklenebilir yatırım değerinin %5'inden faydalanabilmektedir:

- Endüstri;
- Turizm ve eğlence;
- Kültür endüstrisi;
- Dijitalleşme;
- Yenilenebilir enerjiler;
- Atık dönüşümü ve geri kazanımı;
- Lojistik ve nakliye;
- Dış kaynak kullanımı;
- Su ürünleri yetiştiriciliği.

Aynı kararnamede, bahsi geçen teşvik primleri, teşvik almaya uygun olduğu görülen yatırım projelerinin desteklenebilir yatırım değerinin %30'u olarak birleştirilebilecek olup yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretiminde gerçekleştirilecek yatırım projelerine yönelik birleştirilmiş primler otuz milyon (30.000.000,00) Fas Dirhemi ile sınırlıdır. Ayrıca, ana yatırım destek mekanizması çerçevesinde hazırlanan yatırım anlaşmasının tasarısı, toplam değeri iki yüz elli milyon (250.000.000,00) Fas Dirhemi veya daha fazla olduğunda, Ulusal Yatırım Komisyonu tarafından onaylanmaktadır. İlgili projenin toplam değeri belirlenen eşiğin altında olduğunda, söz konusu yatırım anlaşmasının tasarısı, bölgesel düzeyde

onaylanıp imzalanmaktadır.

Kararnamede ayrıca, stratejik nitelikteki yatırım projelerine uygulanabilir özel destek mekanizmasına ilişkin ana düzenlemelere yer verilmiştir. Kararnameye göre, Ulusal Yatırım Komisyonu tarafından, aşağıdaki kriterlerden en az birini karşılaması halinde, toplam değeri iki milyar (2.000.000.000.00) Fas Dirhemine eşit veya daha fazla olan herhangi bir yatırım projesine stratejik statü atfedilebilmektedir:

- Projenin Fas'ın su, enerji, gıda veya sağlık güvenliğinin sağlanmasına etkin bir şekilde katkıda bulunması;
- Projenin yaratılacak dolaysız veya dolaylı istihdam sayısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olması;
- Projenin Fas'ın bölgesel, kıtasal veya uluslararası düzeyde ekonomik etkisi ve stratejik konumu üzerinde önemli bir etkiye sahip olması;
- Projenin sektörel ekosistemler veya sektörel faaliyetler gelişimine katkıda bulunması (otomotiv, havacılık, tarım, gıda, ilaç, tekstil ve deri ürünlerinin üretimi, gemi inşaatı, madencilik, deniz suyu tuzdan arındırma sektörü...);
- Projenin en son teknolojilerin geliştirilmesine ve benimsenmesine önemli ölçüde katkıda bulunması.

Öte yandan, *savunma sanayisi* alanında gerçekleştirilen projeler doğrudan stratejik nitelikli olarak kabul edilmektedir.

Ulusal Komisyon, kendisine sunulan yatırım projelerine, kendi inisiyatifiyle ya da ilgili hükümet makamlarının, Bölge Valisinin ya da Bölge Konseyi Başkanının gerekçeli talebi üzerine, stratejik niteliği atfedebilmektedir. Söz konusu Ulusal Komisyon altında Fas Yatırım ve İhracat Geliştirme Ajansı (AMDİE) tarafından yürütülen Komisyon Sekreterliği ve Teknik Hazırlık ve İzleme Komitesi ile birlikte yatırımdan sorumlu hükümet kurumu tarafından yürütülen Stratejik Nitelikteki Yatırım Projelerinden Sorumlu Teknik Komite oluşturulmuştur. Bahsi geçen Komiteler yatırım projelerinin ilgilendirdiği Bakanlıkların temsilcilerinden oluşmakta ve yatırım destek başvurularının incelenmesi, yatırım anlaşmalarının hazırlanması ve desteklerden faydalanan yatırım projelerinin takip edilmesinden sorumludur.

Kararname devamında, aşağıdaki hususlara yer verilmiştir:

- Herhangi bir yatırım projesi, yatırım sözleşmesinin imza tarihinden itibaren 5 yılı aşmayan bir süre içinde gerçekleştirilmelidir. Söz konusu süre mücbir sebep halinde uzatılabilmektedir.
- Yatırım destekleri, yatırım projeleri gerçekleştirildikçe aşamalı olarak sağlanmaktadır.
- Yatırım anlaşmasında yer verilen yükümlülükleri yerine getirmeyen herhangi bir yatırımcı, kendisine sağlanan avantajları ve/veya yatırım primlerini Devlete iade etmekle yükümlüdür.

2. <u>Maroc PME: İstitmar PME veya TPE Programı</u>

Elde edilen ciroya bağlıdır. Çok Küçük, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere yönelik destek programıdır.

Kriterler:

-Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Son kapatılan mali yılın sonunda 10 ila 200 Milyon Dirhemlik cirosu gerçekleşen Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler.

-Çok Küçük Ölçekli İşletmeler: Son kapatılan mali yılın sonunda 10 Milyon Dirheme eşit veya altında cirosu gerçekleşen Çok Küçük Ölçekli İşletmeler

Teşvik:

-Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Yatırım projesinin %20'sine kadar (10 Milyon Dirhem ile sınırlıdır)

-Çok Küçük Ölçekli İşletmeler: Yatırım projesinin %30'una kadar (2 Milyon Dirhem ile sınırlıdır)

3. Merkezi Garanti Fonu Programları

a. Mezzanin PME:

Düşük sermayeden etkilenen sanayi veya ihracatçı firmalarının yatırım ve / veya işletme sermayesi ihtiyaçlarını finansmanına yönelik.

b. Green Invest:

Fas'lı şirketler tarafından başlatılan yeşil ekonomi ile ilgili yatırım projelerinin banka ile birlikte eş finansmanıdır.

4. Eğitime Yönelik Destekler

IDMAJ Programı:

Maaşların dilimlerine göre, firmaların (SSK, Gelir Vergisi, Meslek Eğitimi Vergisi) katkılarından muafiyeti

TAEHIL Programı:

İşe alımların profillerini iş özelliklerine göre ayarlamak için hedeflenmiş bir eğitimdir.
ANAPEC, firmalara 10.000 Dirheme kadar kişi başına destek sağlamaktadır.

INMAA Programı: Lean Management eğitim oturumlarını sağlayan bir programdır. Bu program, cirosu 200 Milyon Dirhemden az olan sanayi şirketlerine yöneliktir. Eğitim maliyetinin %60'ı kadar karşılanmaktadır.

5. Diğer Yatırım Teşvikleri

Kriter: 100 milyon MAD (yaklaşık 10 Milyon Avro) veya üzerinde yatırım

Koşul: Yatırım Komisyonu tarafından onaylanmış yatırım sözleşmesi

Teşvik:

i. Şirketin faaliyete başladığı dönemden itibaren 36 ay boyunca ekipman, eşya, materyallerin ithalatında KDV'den muafiyet

- Söz konusu muafiyet yukarıdaki ürünlerle aynı anda ithal edilen parça ve aksesuarları da kapsamaktadır
- İnşaat sektöründe faaliyette bulunan firmalar için 36 aylık süre, iş başlangıcı için onayın alındığı tarihte başlar

ii. Yatırım kontratının imzalandığı tarihten itibaren 36 ay boyunca ekipman malzemesi, materyal ve araçlar için ithalat yükümlülüklerinden muafiyet

6- Endustriyel Hızlanma Bölgeleri (Eski Serbest Bölgeler) Teşvikleri

Kriter: Cirosunun en az %85 i ihracat kaynaklı olmalı

Koşul: Yerel ihracat serbest bölgesi komisyonunun onayı ve tavsiyesi üzerine vali ya da bölge başkanının onayı

Teşvik:

a) Gümrük:

- Basitleştirilmiş Gümrük Prosedürleri
- Gümrük ücretlerinden sınırsız muafiyet

b) Vergilendirme:

- Kurumlar Vergisi: İlk 5 yıl tam muafiyet, sonraki 20 yıl boyunca %8,75
  Ancak, 01.01.2021 tarihinden itibaren söz konusu bölgelerde yerleşen firmalar, ilk 5 yıl tam muafiyetten yararlanmış olup sonraki yıllar %15 oranı uygulanacaktır (ihracatta ve yerel olarak elde edilen cirosuna uygulanacaktır)
- Gelir vergisi: ilk 5 yıl tam muafiyet, sonrasında %20
- KDV: satılan mal ve hizmetler için sınırsız muafiyet
- İşletme vergisi: 15 yıl boyunca muafiyet
- Kayıt ücretleri: Şirket kurma ve sermaye artırımı ücretlerinden muafiyet, yatırım projesi için gerekli arsa edinme ücretlerinden muafiyet

c) Diğer Hususlar:

- Sermaye Dönüşüm ve ülke dışına çıkarılmasında sınırlama yoktur
- Yabancı para ile transfer serbestisi
- Yerleşik kişilerin faydalanacağı bazı harcamalar için Dirhem kullanma serbestisi
- Maaş ve ücretler
- Ulaşım, onarım, tedarik gibi hizmetler (150.000 Dirhem sınırı)